

РОБОТА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З СІМ'ЯМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ

У статті аналізується робота з батьками в умовах воєнного стану. Виховання дітей є складним і тривалим процесом, який потребує підготовки батьків. Робота класного керівника з сім'ями внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є важливим аспектом педагогічної діяльності, оскільки такі сім'ї можуть стикатися зі значними труднощами та стресом, пов'язаними з переселенням.

Ключові слова: педагог, виховання, вимушено переселена сім'я, освіта, військовий стан, виховний потенціал.

The article analyzes work with parents under martial law. Raising children is a complex and long process that requires the preparation of parents. The classroom teacher's work with families of internally displaced persons is an important aspect of pedagogical activity, as such families may face significant difficulties and stress related to resettlement.

Key words: teacher, education, forcibly resettled family, education, military status, educational potential.

Актуальність теми. Сім'ї які опинилися в умовах війни відрізняються від звичайних сімей тим, що вони дедалі більше знаходяться в умовах психологічного стресу, стикаються з більшою кількістю напружених ситуацій, відмовляються від традиційних цінностей на користь нових, іноді непередбачуваних і непостійних. Стрес та травми через постійний страх, небезпеку, розлучення з близькими та інший тяжкий досвід. В умовах війни відбувається переосмислення цінностей та пріоритетів. Безпека та виживання стають найважливішими. Члени сім'ї розлучаються через війну, що створює додаткові труднощі та небезпеку. Втрати впливають на психологічний стан родин. Стрес та обмеження ресурсів призведе до напружених відносин і конфліктів. Це може включати конфлікти щодо доступу до ресурсів, рішень про безпеку тощо. В умовах війни люди вимушені швидко адаптуватися до непередбачуваних змін в середовищі. Це може включати швидкі переїзди, зміну умов проживання, роботи та навчання дітей. Потреба додаткової підтримки та допомоги, які можуть бути надані через гуманітарні організації, спеціалізовані служби або людей, які опинилися в подібній ситуації. Родини вчиться новим навичкам, пов'язаним з виживанням та адаптацією до складних умов. Всі ці чинники негативно впливають на внутрішню динаміку взаємодії між батьками та дітьми в сім'ї.

З одного боку, вимушено переселена сім'я - це сім'я, яка була вимушена залишити своє стає місце проживання і переселитися в інший регіон або країну через надзвичайні обставини, такі як війна, конфлікт, природні катастрофи, політичне переслідування або інші загрози для їхньої безпеки або життя, які не мають достатніх знань про особливості виховання дітей, їхніх вікових та індивідуальних особливостей, нерегульовано та інтуїтивно здійснюють процес виховання у сім'ї. Вони не завжди готові самостійно вирішувати суперечності між перехідними цінностями і правилами конкретного історичного контексту, і, отже, не можуть забезпечити своїх дітей від агресивного впливу інформації та прийняття невірних ідеалів.

Актуальність дослідження. Урахування сучасних тенденцій у розвитку сімей піднімає проблему надання педагогічної підтримки сім'ям, зокрема, у розробці методів привертання батьків і вчителів до співпраці на засадах партнерства. Особливо гостро це питання стосується сімей, які були вимушено переміщені, оскільки їхнє соціальне функціонування може бути ускладнене або порушене з різних об'єктивних і суб'єктивних причин.

Мета статті полягає у реалізації інформаційної спрямованості щодо соціально-педагогічної роботи з батьками, яка необхідна для підвищення виховного потенціалу батьків, що є членами сімей вимушених переселенців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останні дослідження та літературні джерела ретельно проаналізовані в даному контексті. Зміст роботи соціального педагога з вимушеними переселенцями і їхніми сім'ями широко подано у працях таких авторів як Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Залеська, О. Калашник, Л. Ковальчук, В. Бондаровська, О. Возіянова, О. Григоренко, Т. Гуцаленко, І. Савенець, О. Куриленко, Н. Максимова, Т. Алексеєнко, Д. Бирик, Ю. Жданович, Т. Куниця, Р. Малиношевського. Методика підвищення виховного потенціалу таких батьків з сім'ями вимушених переселенців включає такі головні напрями:

- Інформаційна орієнтованість: Забезпечення батьків можливістю отримати необхідну інформацію про сутність виховного потенціалу сім'ї та його важливу роль у вихованні дитини. Ця інформація повинна включати достатні знання про виховання дітей, особливості розвитку особистості на різних етапах дитинства, а також можливість обміну досвідом та проблемами в їхніх взаємодіях з дітьми та оточуючими.

- Терапевтична спрямованість: Надання психологічної підтримки батькам у вирішенні їхніх проблем у відносинах з дітьми та оточенням, сприяння розвитку їхньої рефлексивної позиції та навичок відповідального батьківства. Все це спрямовується на загальний особистісний розвиток кожного батька.

- Активно-творча спрямованість: Поширення активності, самостійності і взаємної відповідальності батьків у вирішенні наявних проблем, пов'язаних із вихованням дітей. Ця робота може стати відомчою та сприяти створенню груп взаємодопомоги.

Для роботи з батьками потрібна розробка теоретичного підґрунтя для формування змісту, вибору методів і форм технології що є методологічними принципами. Вони включають:

- Принцип гуманізації: Врахування інтересів і потреб всіх учасників взаємодії, таких як батьки, учителі, психологи та соціальні педагоги. Визнання батьків як партнерів та союзників учителів і прийняття їхнього досвіду та проблем у вихованні дітей.

- Принцип особистісної орієнтованості: Підкреслення важливості поваги до кожної особистості, розвитку її позитивних якостей та гідності. Створення умов для особистісного розвитку і самопізнання учасників, включаючи визначення власних можливостей і цілей.

- Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії: Підтримка у розумінні дитини як головного суб'єкта виховання та спрямованість на створення рівноправних відносин між учасниками виховного процесу, такими як вчитель, батьки і діти.

- Принцип цілеспрямованості та цілісності: Орієнтація на досягнення чітко визначених метоїнізації виховної роботи та врахування комплексності педагогічних впливів на учасників взаємодії.

- Принцип співробітництва і партнерства: Визнання активної ролі батьків як учасників, а не об'єктів педагогічної системи. Врахування знань і особистих якостей батьків для формування оптимальних відносин з ними та заохочення їхнього внеску у виховну діяльність школи.

- Принцип превентивності: Запобігання негативним проявам у поведінці дорослих і дітей, вироблення у них поведінкових табу та готовності вирішувати конфлікти мирним способом.

Для підвищення виховного потенціалу батьків з сімей вимушених переселенців, які не були готові до масштабних змін в своєму житті, під час роботи у Вінницькому приватному науковому ліцеї «Синкґлобал» мною була проведена індивідуальна робота з батьками 2 класу яка включає такі компоненти:

- Ціннісно-гуманний, який охоплює психологічний клімат в сім'ї, її ціннісну єдність, сприйняття дитини, а також аспекти любові і довіри у взаєминах.

- Комунікативно-емоційний аспект, який враховує характер спілкування та стиль виховання в сім'ї.

- Компетентнісний компонент, що охоплює рівень знань, почуттів та дій батьків у сфері виховання дітей.

- Організаційно-діяльнісний аспект, який включає в себе організацію сімейного дозвілля, самоорганізацію та спільну діяльність членів сім'ї.

Аналізуючи літературу спрямовану на роботу вчителів з батьками вимушених переселенців дієвими в практичному застосуванні виділили наступні форми взаємодії з батьками: регулярні інформаційні бюлетені щотижня (де міститься інформація про всі події та заходи, в яких беруть участь

діти); зустрічі з групами батьків (для планування волонтерських заходів для класу чи школи); обмін книгами між батьками та вчителями, які стосуються цікавих підходів до навчання та виховання дітей.

Тетяна Алексеєнко, Любов Гончар, Тетяна Куниця вважають найбільш вдалим методом співпраці з сім'ями вимушених переселенців є ті, що ґрунтуються на діалозі, є рефлексивними та емоційно насиченими. Наприклад педагог пояснює сім'ям мету та правила гри. Вони об'єднуються за круглим столом або на килимі. Кожен учасник отримує аркуш паперу та фарби або олівці. Їм пропонується намалювати або написати представлення свого «ідеального світу». Діти і дорослі можуть поділитися своїми мріями, бажаннями та цінностями через малюнки або слова. Після того як кожен закінчив свій «ідеальний світ», учасники обговорюють свої творіння. Вони можуть задавати одне одному питання про те, що представлено на малюнках або написано, і виразити свої думки та почуття. Педагог запитує учасників, як вони відчуються після гри, які емоції вони відчули, і чи змінило це їхнє сприйняття одне одного. Передусім, це спілкування, яке має ігрову складову та включає різноманітний контент інформації, відповідно до визначених цілей. Для досягнення цих цілей використовуються різні технології спілкування, такі як практичні методи вирішення сімейних виховних проблем, обговорення, метод «фокус-груп», аверсивна терапія, метод вікарного навчання та інші. Хочеться зауважити що окрім неготовності батьків, педагоги, соціальні робітники не були готові до цієї роботи.

Орім традиційних методів, таких як міні-лекції та бесіди, для роботи з батьками з сімей вимушених переселенців з метою покращення їхнього виховного потенціалу на практиці нами були використані підходи, такі як профілактичні розмови, обговорення конкретних ситуацій, практичні вправи, психологічні сценарії, різні види дискусій, творчі завдання, ігрові активності, розгляд проблемних ситуацій, інтерактивні лекції, обговорення інформаційних питань, взаємне спілкування через електронну пошту, які показали помітне покращення роботи батьків у вихованні. Батьки підвищили рівень знань у виховній роботі з дітьми.

Створення умов для рефлексії в групі, тобто створення середовища, в якому особистість може самостійно досліджувати і коригувати свою поведінку, сприяючи індивідуальній і груповій рефлексії, нами було впроваджений рефлексивний тренінг, спрямований на підвищення виховного потенціалу батьків (законних представників) шляхом надання навичок у встановленні конструктивних взаємин з дітьми на основі гуманізму та взаємодопомоги.

Під час проведення рефлексивного тренінгу для батьків дітей молодшого шкільного віку нами було використано такі підходи, як: діалогічні взаємодії, використання інформаційних технологій, різноманітні активні та ігрові вправи, методи для контролю негативних емоцій (наприклад, «активне слухання дитини»), метод «Я повідомлення»), групові дискусії. Також застосовувалися

методи розв'язання проблемних ситуацій, заміни негативних установок на позитивні і конструктивний підхід для вирішення конфліктних ситуацій.

Висновок. Методи роботи з батьками є важливим доповненням у встановленні контактної взаємодії, оскільки педагоги розширюють свій досвід роботи з батьками, використовуючи нові та різноманітні методи діагностики та способи передачі інформації. Під час розробки соціально-педагогічного супроводу для підвищення виховного потенціалу батьків із сімей вимушених переселенців враховувалася складність залучення батьків до взаємодії і необхідність розвитку їхньої мотивації для підвищення рівня педагогічної культури.

Неготовність батьків, педагогів і соціальних працівників до роботи в умовах війни може бути зумовлена різними факторами і мати серйозні наслідки для всіх учасників освітнього та виховного процесу, а саме погіршення якості надання послуг та психологічного благополуччя дітей і сімей. Тому важливо розуміти ці причини та шукати способи підтримки та навчання для працівників, щоб краще впоратися з викликами, пов'язаними з війною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Особистість народжується в сім'ї. Початкова школа. 1994. № 2. С. 8–10
 2. Закон України „Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” [Електронний ресурс] : Верховна Рада України ; Закон від 20.10.2014 № 1706-VII. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
 3. Капська А. Й. Соціальна робота : [навчальний посібник] / А. Й. Капська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
 4. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. посіб. / А. Й. Капська, І. В. Пеша. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.
 5. Овсяннікова Я. О. Психологічна допомога дітям, які пережили психологічну травму внаслідок надзвичайної ситуації // Право і безпека. – 2012. - Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л. А. та ін. ; за ред. Волинець Л. С. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. – 72 с.
 6. Правила безпеки та можливості отримання допомоги у період конфлікту в Україні : [метод. рек.] / авт. кол.: В.Л. Андреєнкова, Т.В. Войцях, Л.Г. Ковальчук та ін. ; [упор.: В.Л. Андреєнкова, Н. В. Лунченко]. – К. : Агентство «Україна», 2014. – 48 с. (наклад – 6 тис. примірників).
 7. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л. А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. – 72 с
 8. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. – К.: Основа – Принт, 2007. – 128 с.
 9. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. школа, 1978. 263 с.
- Науковий керівник докторка педагогічних наук, професорка Петухова Л.Є.**